Максютов А. О.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри географії, геодезії та землеустрою
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
E-mail: andriy.maksyutov@udpu.edu.ua
Мельник М. С.
здобувач вищої освіти IV курсу ОС «Бакалавр»
ОП Середня освіта (Географія. Біологія та здоров'я людини)
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
E-mail: mykola.melnyk@udpu.edu.ua

МІСЦЕВИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Децентралізація є однією з найважливіших реформ, що відбуваються в Україні в останні роки з реалізованих на шляху до європейської інтеграцій після підписання, у 2014 р., Угоди про асоціацію з ЄС. Реформа передбачає передачу повноважень та ресурсів від центральних та місцевих органів державної влади до органів місцевого самоврядування. Це має суттєвий вплив на місцевий розвиток, зокрема на рівень автономії та конкурентоспроможності територіальних громад, що нині представляють новий базовий рівень адміністративно-територіального устрою країни. Однак, поряд з цими можливостями, децентралізація ставить перед місцевими громадами низку викликів і завдань, які повинні вирішуватись. Йдеться про відповідальність за формування власної стратегії у відповідності з принципами та цілями сталого розвитку, оцінку територіального капіталу, розробку та імплементацію стратегій і планів. Для розробки ефективних документів, що сприятимуть сталому зростанню та добробуту, громади повинні ретельно враховувати передумови та ресурси, що забезпечать успішну реалізацію цілей місцевих спільнот. На практиці це означає наявність підґрунтя для самостійного та об'єктивного прийняття рішень зокрема про будівництво, ремонт та утримання доріг, освітніх закладів, медичних закладів та інших об'єктів інфраструктури. Крім того, децентралізація вимагає посилення спроможності місцевих громад щодо ефективного використання нових повноважень. Це передбачає зміцнення адміністративних структур, розвиток людського капіталу та стимулювання спроможності фінансового менеджменту. Зміцнюючи свій потенціал, громади можуть забезпечити ефективне використання ресурсів та успішну реалізацію своїх планів розвитку [3, с. 91].

Успішність реалізації реформи значною мірою залежить від наукового забезпечення в цій сфері. Тож актуальності набувають дослідження, спрямовані на формування методології оцінювання місцевого розвитку, розробки відповідної планувальної документації, організації моніторингу її впровадження.

Очевидно, що багатоаспектність розвитку територій на всіх рівнях, в тому числі на місцевому, визначають міждисциплінарний статус таких пошуків, що на даний час виокремлюються в економічній науці, соціологічних дослідженнях, в урбаністиці і, значною мірою, спираються на досягнення географічної науки.

Місцевий розвиток – це окреме поняття, яке більшість дослідників розглядають з двох позицій: 1) місцевої громади та її потреб; 2) змін, які відбуваються в локальній системі.

Р. Броль вважає, що місцевий розвиток – це гармонійна діяльність місцевої громади, місцевої влади та інших суб'єктів, які функціонують в адміністративно-територіальній одиниці муніципального рівня, спрямована на створення нових і вдосконалення існуючих переваг адміністративно-територіальної одиниці, створення сприятливих умов для місцевої економіки, гарантування просторового і екологічного порядку [1, с. 115].

Отже, місцевий розвиток слід розглядати як динамічну, відкриту, багатоаспектну систему. Відкритість системи обумовлюється впливом екзогенних факторів на особливості її функціонування. Система місцевого розвитку взаємодіє з іншими такими ж системами. При цьому, тіснота взаємодії найчастіше обумовлена географічними факторами – близькістю розміщення, територіальною доступністю, господарськими зв'язками, ідентичністю тощо.

Поділ території на адміністративно-територіальні одиниці – це один з найважливіших системоутворюючих факторів, який дозволяє мобілізувати компоненти системи і формувати стійкі зв'язки між ними в межах чітко визначеної території.

Як правило, адміністративно-територіальні одиниці базового (муніципального) рівня ототожнюють «місцевим», «локальним». У науковій літературі місцевий розвиток прив'язують до адміністративно-територіальних одиниць муніципального рівня [3, с. 89], які володіють всіма компонентами місцевого розвитку і повною мірою висвітлюють дефініцію цього поняття. Ототожнення місцевого розвитку і розвитку одиниць АТУ базового рівня (територіальних громад в Україні) має логічне підґрунтя. Адже, поле діяльності та повноваження місцевого самоврядування, як суб'єкта місцевого розвитку, обмежується територією АТУ.

Важливою темою у сучасних дослідженнях є розвиток територіальних громад, аналіз якого вимагає комплексного підходу та науково обґрунтованих методик. Для суспільно-географічного дослідження місцевого розвитку територіальних громад важливо використовувати комплексний підхід, який враховує історичні передумови та етапи розвитку території, системність, просторову та соціальну орієнтацію, а також практичну спрямованість.

Методика суспільно-географічного дослідження місцевого розвитку територіальних громад має брати до уваги вищі ієрархічні рівні (регіональний та національний), але не повністю наслідувати їх. При цьому необхідно забезпечити зв'язок з загальними тенденціями розвитку на регіональному та національному рівнях, але при цьому враховувати специфіку кожної конкретної територіальної громади.

Суспільно-географічне дослідження місцевого розвитку територіальних громад передбачає використання таких принципів [2, с. 123]: комплексність, історичність, системність, просторова орієнтація, соціальна орієнтація, практична спрямованість.

Територіальні громади Черкаської області характеризуються помітними диспропорціями в рівні місцевого розвитку. Після затвердження базового рівня адміністративно-територіального устрою Черкаської області лише третина (34%) територіальних громад принаймні на 50% забезпечені необхідними для надання публічних послуг установами, що є однією з головних ідей реформи децентралізації.

Механізми децентралізації надали можливість конкурувати територіальним громадам між собою. Зокрема, слід розглядати конкуренцію за механізми економічного розвитку; конкуренція за державну підтримку, державні та регіональні інфраструктурні проекти; конкуренція за підтримку міжнародних партнерів. Конкуренція за механізми економічного розвитку полягає в розміщенні вже функціонуючих комунальних підприємств, комерційних установ, нових промислових підприємств, та конкуренції за висококваліфіковану робочу силу [4, с. 156].

Конкуренція за підтримку міжнародних партнерів створює умови для підтримки у кризових ситуаціях, сприяє євроінтеграції, поліпшенню іміджу та обміну досвідом через спільну діяльність. Лише 11 територіальних громад Черкаської області уклали 30 угод про міжнародне партнерство з 10 країнами світу. Лідерами за кількістю угод є Умань, Канів та Черкаси, а серед країн-партнерів переважають Польща, Німеччина та Естонія.

Отже, стратегії розвитку територіальних громад Черкаської області відіграють ключову роль у визначенні напрямків довготривалого розвитку. Стратегії розвитку територіальних громад мають вирішальне значення для забезпечення сталого розвитку, а їх ефективність залежить від відповідності чотирьом ключовим критеріям: чітке змістовне наповнення (стратегічні та оперативні цілі, завдання), перелік заходів із зазначенням термінів виконання, узгодженість із регіональними стратегіями розвитку відповідно до державної регіональної політики, а також наявність надійних методів моніторингу та оцінки. Лише вісім проаналізованих стратегій повністю відповідають вимогам і комплексно враховують потреби розвитку громад, 13 стратегій потребують доопрацювання, з них дев’ять суттєвого перероблення задля відповідності вимогами.

Список використаних джерел:

1. Васильченко Г. О., Парасюк, І. А., Єременко Н. Л. Планування розвитку територіальних громад: навч. посіб. для посадових осіб місцевого самоврядування. Київ: ТОВ «Підприємство «ВІЕНЕЙ» 2020. С. 115–118.

2. Запотоцький С. П. Регіональна конкурентоспроможність: суспільно-географічні засади формування: монографія. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. С. 123–125.

3. Ковальов, А. І., Корольова, Т. С., Сментина, Н. В., Павлова, Т. В., Карпов, В. А., Фіалковська, А. А., Котова, І. М. Інструментарій місцевого економічного розвитку: теорія, методологія, практика:монографія. Київ: ФОП Гуляєва В. М. 2021. С. 89–91.

4. Мельничук А. О., Остапенко, П. О. Децентралізація влади: реформа №1 (аналітичні записки). Київ: ЦОП «Глобус» ФОП Кравченко Я. О. 2022. 156 с.